

Arbejderkommissionen og Selvhjælpsforeningerne.

Af Læge Th. Sørensen i Hobro.

I. Alderdomsforsørgelseskasser. II. Spare- og Laanekasser.

Det er tidt nok blevet gjort gjældende, at det saakaldte Arbejderspørgsmaal ikke er et enkelt men en hel Række af Spørgsmaal. Dersom der endnu skulde findes Nogen, hvem dette ikke stod klart, kunde man henvise den Paa-gjældende til Arbejderkommissionens Betænkning, thi denne er forsaavidt et meget omfattende Arbejde, som den berører en Uendelighed af sociale Problemer. Hvorledes Kommissionen har løst i sin Helhed den Opgave, der er stillet den, skal jeg overlade til Andres Bedømmelse; det er kun med dens Stilling overfor nogle af Arbejdernes Selvhjælpsbestræbelser (Alderdomsforsørgelseskasser og Spare- og Laanekasser), jeg her agter at beskæftige mig*). Naar jeg herved føres ind paa at foreslaa enkelte Ændringer i Kommissionens Forslag, da sker det ingenlunde i den Tro, at det skulde være lykkedes mig bedre end Kommissionen at finde de Vises Sten, men kun som en Henstilling til nærmere Prøvelse. Man kunde indvende, at der just ikke er stor Trang til nye Forslag, eftersom der i Forvejen er en saadan Overflod af dem paa dette

*) For Sygekassernes Vedkommende henvises til en Artikel i «Ugeskrift for Læger» for 8de Februar d. A.

Arbejderkommissionen og Selvhjælpsforeningerne.

Af Læge Th. Sørensen i Hobro.

I. Alderdomsforsørgelseskasser. II. Spare- og Laanekasser.

Det er tidt nok blevet gjort gjældende, at det saakaldte Arbejderspørgsmaal ikke er et enkelt men en hel Række af Spørgsmaal. Dersom der endnu skulde findes Nogen, hvem dette ikke stod klart, kunde man henvise den Paa-gjældende til Arbejderkommissionens Betænkning, thi denne er forsaavidt et meget omfattende Arbejde, som den berører en Uendelighed af sociale Problemer. Hvorledes Kommissionen har løst i sin Helhed den Opgave, der er stillet den, skal jeg overlade til Andres Bedømmelse; det er kun med dens Stilling overfor nogle af Arbejdernes Selvhjælpsbestræbelser (Alderdomsforsørgelseskasser og Spare- og Laanekasser), jeg her agter at beskæftige mig*). Naar jeg herved føres ind paa at foreslaa enkelte Ændringer i Kommissionens Forslag, da sker det ingenlunde i den Tro, at det skulde være lykkedes mig bedre end Kommissionen at finde de Vises Sten, men kun som en Henstilling til nærmere Prøvelse. Man kunde indvende, at der just ikke er stor Trang til nye Forslag, eftersom der i Forvejen er en saadan Overflod af dem paa dette

*) For Sygekassernes Vedkommende henvises til en Artikel i «Ugeskrift for Læger» for 8de Februar d. A.

Omraade, at man er udsat for at drukne i dem. Det er ganske vist, men paa den anden Side «Man» drukner nu engang ikke saa let, snarere er det Forslagsstilleren, der risikerer at gaa uænset tilbunds — i Papirskurven, en Skjæbnens Tilskikkelse, for hvilken der dog gives den Trøst, at man har baade stort og tildels ogsaa godt Selskab. Selv Arbejderkommissionens Betænkning vil vel, om den end paa ingen Maade gaar uænset hen, dog blive henlagt til kommende Tider; i det Mindste have de i den nedlagte Tanker ikke synderlig Udsigt til at træde ud i Livet under de nuværende politiske Forhold.

I. Alderdomsforsørgelseskasser

have destoværre ikke fundet videre Udbredelse blandt Arbejderne her i Landet, mindst som rene Selvhjælpsforeninger. Som saadanne træffer man dem hovedsagelig kun, hvor de ere satte i Forbindelse med Sygekasser, men Understøttelsen, der ydes af denne Form, er i Reglen saa ringe, at der højst uegenlig kan være Tale om en Forsørgelse, selv med de tarveligste Fordringer til en saadan. De Foreninger, hvor Understøttelsen virkelig kan faa nogen Betydning for Arbejdernes Alderdom, ere saa godt som alle baserede paa Hjælp til Selvhjælp, idet Hjælpen enten ydes af Kommuner eller af Arbejdsgivere. Skjønt Kommissionen finder denne ringe Udvikling af Arbejdernes Alderdomsforsørgelse forklarlig nok, ser den dog heri et socialt Onde af saa stor en Betydning, at det berettiger til kraftige og dybt indgribende Forholdsregler, hvis saadanne maa anses for nødvendige til at hæve det. Hvilke Midler giver den da Anvisning paa? Et Mindretal, bestaaende af de samme Medlemmer, der foreslaa Tvangs-Sygekasser, anbefaler ogsaa her at indføre Tvang. Et

andet Mindretal (Jessen) giver Arbejderne Anvisning paa at benytte Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871; Flertallet foreslaar en Statsanstalt, hvor Alderdomsforsørgelsen tilvejebringes ved Tilskud fra det Offenlige til Arbejdernes Indskud — begge de sidste fastholde Frivilligheden.

Det førstnævnte Mindretal betragter altsaa Tvang som Betingelsen for en eventuel almindelig Alderdomsforsørgelse; det gaar ud fra, at Midlerne til denne Forsørgelse maa udredes af Arbejdet, og at der derfor maa vælges et System, hvorved den til Alderdomsforsørgelsen bestemte Kvotadel af Arbejdslønnen ikke finder anden Anvendelse end den tilsigtede; endelig giver det for Haandværkets Vedkommende Anvisning paa Lavsforeninger som dem, der ville være bedst skikkede til at ordne Sagen. I Motiveringen af sit Standpunkt fremsætter dette Mindretal forskellige træffende Bemærkninger, ligesom dets Paakaldelse af Tvangen her maa forekomme mere berettiget end ved Sygekasser, naar der ses hen til de tarvelige Resultater, som Frivilligheden hidtil har bragt paa dette Omraade. Paa den anden Side ligger dets svage Punkt, som Flertallet gjør opmærksom paa, i Vanskeligheden ved at paavise, hvorledes Arbejdslønnen kan bringes til at stige saameget, at den kan bære Omkostningerne ved en Alderdomsforsørgelse, uden at udsætte Arbejderen med hans Familie for Nød, thi ogsaa Mindretallet gaar ud fra, at den nuværende Arbejdsløn som Regel ikke formaar dette. Tvangsforsørgelsen i og for sig vil neppe tilvejebringe denne Stigning; snarere stod det til at vente, at den Indvirkning paa Arbejdernes Karakter og hele Livs-syn, som følger med den frivillige Selvhjælp, i Tidens Løb kunde blive en virksom Faktor til at hidføre den.

Dog skal jeg ikke nærmere gaa ind herpaa, eftersom jeg tidligere i Nationaløkonomisk Tidsskrift *) har fremsat min Opfattelse af dette Spørgsmaal.

Det andet Mindretal er enigt med Flertallet i ikke at kunne slutte sig til Tvangen; paa den anden Side kan det heller ikke slutte sig til dettes Forslag om en særlig Alderdomsforsørgelsesanstalt med Tilskud fra det Offentlige, men mener derimod, at Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871 i sin omændrede Skikkelse kan gjøre tilstrækkelig Fyldest, naar den bestyres og indrettes paa rette Maade. Anstaltens Bestyrelse har jo imidlertid allerede truffet ikke saa faa Foranstaltninger til at lette Arbejdernes Alderdomsforsørgelse. Det er saaledes be kendt nok, at Hævningen af Livrenten kan tiltrædes til enhver Tid med kort Varsel; at Livrenten kan kjøbes paa længst Liv, hvis baade Mand og Hustru leve paa den Tid, hvor den ønskes at træde i Kraft; at dersom baade Mand og Hustru dø, før Livrenten bliver virksom, betales Indskudene med Renter og Rentes-Rente tilbage til den sidst Afdødes Bo, med Fradrag af $\frac{1}{21}$ Del af det samlede Beløb. Ydermere tilbyder Anstalten — i alt Fald har den da gjort det overfor en større Fabrik i Jylland —, at den Efterlevende, hvis Manden eller Hustruen dør, før Livrenten træder i Kraft, kan forlange udbetalt som Begravelseshjælp en vis Del af det Opsparede. Tør man nu vente, at denne Imødekommen eller en endnu større, som Mindretallet ønsker den, vil bære Frugt? Det kan vel være Tvivl underkastet. Ved den ovennævnte Fabrik f. Ex. er jo nok en Del af Arbejderne gaaet ind paa at gjøre Indskud, men, vel at mærke, Arbejdsherren yder

*) Ellefte Bindets femte og sjette Hefte.

Hjælp til Selvhjælpen, idet han har tilbudt aarligt at tilskyde en vis Sum for hver af hans Arbejdere, som vil indskyde ligesaa meget. Hvor der derimod er Tale om den rene Selvhjælp, gaar det ikke saa let. For 1½ Aar siden foreslog jeg saaledes den herværende Arbejderforening at træde i Forbindelse med Anstalten, netop paa Grundlag af disse Lettelser i Vilkaarene, men der fandtes blandt dens c. 300 Medlemmer ikke en Eneste, som var villig dertil. Saavidt jeg formaar at se, tør man i det Hele kun vente ringe Udbytte af Forsøg paa at faa den nuværende Generation af Arbejdere til selv at skabe sig en Alderdomsforsørgelse, dertil er den endnu altfor uøvet i Retning af Selvhjælp. Vil man have denne Generation med, maa man vistnok tilbyde den Hjælp til Selvhjælpen — og herpaa er det ogsaa, at Flertallets Forslag gaar ud.

Hovedindholdet af dette er følgende: Der oprettes som Statsanstalt en Alderdomsforsørgelseskasse for Ubejmede, med Indbetalingssted i hver Kommune, hvor Indskud modtages mindst en Gang om Ugen; Ingen kan i Aarets Løb indskyde over 50 Kr.; indenfor en vis Begrænsning (20 Kr. aarligt til samme Person) tilskyder det Offenlige (Staten med 75 pCt. og Opholdskommunen med 25 pCt.) ligesaa meget, som hvert af Kassens Medlemmer har indskudt; hvad der indskydes af gifte Folk, betragtes som indskudt med Halvdelen for hver af Ægtefællerne; ved 60 Aars Alderen kjøbes der Medlemmet for den hele paa dets Konto indestaaende Sum (Indskud, Tilskud, Renter) en Livrente; dør Medlemmet før den Tid, tilfalder det Indskudte med Renter dets Bo, ligesom dette Beløb kan tilbagebetales til Medlemmet, naar det udtræder mellem 25 og 50 Aars Alderen; forandrer et Medlems

Stilling sig før det 45de Aar saaledes, at det ikke længere opfylder Betingelsen for Indtrædelse, kan det blive i Forsørgelseskassen, men faar ikke Tilskud saalænge. Hvad først og fremmest Statshjælpen angaar, da skal jeg ikke komme ind paa, hvilken Betydning dette nye Princip, eller rettere Principbrud, i sine Konsekvenser kunde faa for den nuværende Samfundsordning; herom kan der disputeres i det Uendelige for og imod, og vil sandsynligvis ogsaa blive det. Derimod vil jeg et Øjeblik standse ved dens mulige Indflydelse paa Arbejdernes Selvhjælpsbestræbelser. Vil den fremme eller svække disse? Vil den ikke, idet den blander Hjælp udenfra med Selvhjælpen, formindske dennes gavnlige Indflydelse paa Arbejdernes Karakter? Selv om man var villig til at indrømme dette, er det dog paa den anden Side klart, at en delvis Selvhjælp maa være bedre end slet ingen, og paa Alderdomsforsørgelsens Gebet tør man, som ovenfor sagt, neppe vente synderligt af den nuværende Generation, naar den udelukkende henvises til sig selv. Men vil det da ikke gaa, som Mindretallet gjør gjældende, at man paa denne Maade alligevel kun opnaar at faa de bedre Elementer i Arbejderklassen ind paa at gjøre Ofre? Muligt vil man i den første Tid kun faa disse med, men saa er ogsaa Exemplet givet, og man kan nu engang ikke vente at faa de mindre gode Elementer med, før hine have betraadt Vejen. Men de dygtige og forsynlige Arbejdere sørge ogsaa uden denne Hjælp for at sikre deres Alderdom — indvender Mindretallet. Ganske vist ville disse nok drage Omsorg herfor, men deres Bestræbelser i saa Henseende hvile i Reglen paa et sikrere Grundlag, naar de fremtræde under Form af Indskud i en af Staten garanteret Anstalt, og hvad der har endnu mere at sige, denne

Form af Alderdomsforsørgelse falder lettere i Øjnene end de fleste andre, og er saaledes bedre skikket til at fremkalde Efterfølgelse, til at afgive Exempler. Selv om det derfor let lod sig gjøre at drage Grænsen for Optagelse i Anstalten saaledes, at de udelukkedes, burde det i det Mindste foreløbigt neppe ske. Her komme vi til det vanskeligste Punkt ved hele Sagen, Grænsebestemmelsen, thi hvor findes et i Praxis let anvendeligt Kjendetegn paa Ubemidlede, ved hvis Hjælp man kan aabne alle disse Adgang men heller ikke Andre. Flertallet har først henvendt sin Opmærksomhed paa Indtægten som det nærmest liggende, men kan ikke tilraade at benytte dette Kriterium af Hensyn til Nødvendigheden af en forskjellig Indkomstgrænse for By og Land, for Gifte og Ugifte, fremdeles den besværlige Kontrol osv. I Stedet derfor holder det sig til Skjelnemærket: «Arbejdsgiver eller ikke», og foreslaar, «at Medlem kan enhver i Landet forsørgelsesberettiget Mand og Kvinde være, som har fyldt sit 15de Aar, og ikke holder Tyende eller benytter anden fast Medhjælp i sin Virksomhed — dog at Ingen kan være Medlem, der ejer eller bruger en Landejendom, hvis Tilliggende er større end $\frac{1}{4}$ Td. Hartkorn, eller hvis Bedrift er saa stor, at der til dens Udøvelse holdes Forspand.»

At en Indtægtsgrænse vilde være mere rationel, forekommer mig givet; hvorvidt den medfører saa store Vanskeligheder, at man har handlet rigtigt i at opgive den, maa Andre afgjøre. Men stiller Flertallets Forslag end færre Vanskeligheder i Udsigt, medfører det til Gjengjæld, saaledes som det nu er affattet, at en hel Del Personer kunne faa Adgang til Hjælp fra det Offenlige, uden at have Hjælp nødvendig til deres Alderdomsforsørgelse. Dette indrømmer forøvrigt Flertallet selv, men desuagtet

leder man forgjæves i dets Forslag efter nogen Anvisning paa at fjerne eller i alt Fald formindske denne Mangel. Der var jo dog forskellige Veje at gaa. Enten kunde man lade de kommunale Bestyrelser, indenfor den engang givne Begrænsning for Optagelse i Anstalten, afgjøre om de Personer, der ønske at blive Medlemmer, ere saaledes stillede i økonomisk Henseende, at der er nogen rimelig Grund til at optage dem — dog saaledes at Kjendelsen kunde indankes for Anstaltens Bestyrelse. Eller hvis man ikke tør give saa stort et Spillerum for Kommuner-nes Skjøn, navnlig fordi de ere pekuniært interesserede i Sagen, kunde Manglen dog tildels afhjælpes paa et senere Stadium gennem Bestemmelsen om, hvorledes der skal forholdes, naar Medlemmets Stilling forandrer sig saaledes, at han ikke længere opfylder Betingelsen for Indtrædelse. Flertallet foreslaar her, at dersom en saadan Forandring indtræder før det 45de Aar, «kan han dog vedblive at være Medlem, men faar ikke Tilskud saalænge.» Altsaa, hvis en Mand bliver Arbejdsgiver før sit 45de Aar, yder det Offenlige ham vel ikke længere Tilskud, i alt Fald saalænge han vedbliver at være Arbejdsgiver, men de tidligere Tilskud falde ikke bort, uanset om han f. Ex. ved Arv eller Giftermaal er bleven en velstaaende Mand; naar han kun vedbliver at gjøre Indskud, kan han sikre sig denne Hjælp fra det Offenlige til at købe sig en Livrente i 60 Aars Alderen. Det er dog et noget abnormt Forhold. Jeg kan forstaa, om man nødigt vil fastslaa, at den, der ikke længere opfylder Betingelsen for Indtrædelse, med det samme ophører at være Medlem og saaledes mister Tilskudene, thi det er muligt, at man herved kunde udelukke enkelte Arbejdere, der efter møjsommeligt at have forbedret deres Stilling til en Tid, dog ende

i Trang. Men i det mindste kunde der da her anbringes en Kontrol — hvordan denne nu end indrettedes —, ved hvilken det blev muligt at udskille de Elementer, der aldeles ikke høre hjemme i Anstalten. Ogsaa ved det Tidspunkt, da Livrenten skal kjøbes, er en Kontrol paa sin Plads. Herved vilde man dog i nogle Tilfælde kunne forhindre den Mislighed, at en Udenforstaaende ved at gjøre Indskud for en Person, der efter Bogstaven opfylder Betingelsen for Optagelse, kunde tilsnige sig en Fordel paa det Offenliges Bekostning — hvad der f. Ex. lod sig gjøre i Aftægtsforholdet. Der er nu ogsaa to Medlemmer af Flertallet, som henvise til Nødvendigheden af en Kontrol (Falbe-Hansen og Faber), idet de udtale, at Retten til at erholde Tilskudene fra det Offenlige bør gjøres afhængig af, om Vedkommende ikke paa den Tid, da Livrenten kjøbes, har Udsigt til en efter Omstændighederne rigelig Forsørgelse; et Spørgsmaal, hvis Afgjørelse de ville overlade til Kommunen. Men denne Henviſning er ikke naaet længere frem end til en Anmærkning til Forslaget; i dets Text har den intet Udtryk fundet. Formodenlig maa Aarsagen hertil søges i Besværligheden ved at gennemføre en saadan Kontrol, og det lader sig jo heller ikke nægte, at Flertallets Forslag uden den vil være langt lettere at føre ud i Livet, men paa den anden Side gaar det med let gennemførlige Forslag som med Guld — de kunne kjøbes for dyrt.

Hvad man nu end mener om Betimeligheden af en Kontrol, er der upaatvivleligt den Mangel ved Flertallets Forslag, som ogsaa det førstnævnte Mindretal i Forbigaaende gjør opmærksom paa, at der ikke er taget Hensyn til de Medlemmer, der miste Arbejdsførligheden inden det 60de Aar, det Tidspunkt, da Hævningen af Livrenten

begynder. Hvor stor et saadant Medlems Trang end er, sin Livrente kan han skyde en hvid Pind efter, hvis han da ikke evner at vente til det nævnte Aar, og den Sum, han har indskudt, er det ham heller ikke let at faa udbetalt. Der er her to Bestemmelser i Forslaget, der komme i Betragtning. Den ene lyder saaledes: «I Alderen mellem det fyldte 25de og det fyldte 50de Aar, kan ethvert Medlem med $\frac{1}{2}$ Aars Opsigelse udtage den hele eller en Del af den paa Indskudskontoen*) indestaaende Sum. De dertil svarende Tilskud falde da tilbage. Medlemmer under 25 og over 50 Aar kunne ikke faa deres Indskud tilbagebetalt.» Den anden Bestemmelse fastslaar, at «dersom de samlede Indskud i 3 paa hinanden følgende Aar ikke udgjør 12 Kr., betragtes dette som en Opsigelse, saafremt de samlede Indskud ikke ialt udgjør 100 Kr.» Hvis altsaa et Medlem mister sin Arbejdsfærdighed mellem det 25de og 50de Aar, kan han efter $\frac{1}{2}$ Aars Forløb faa sine Indskud med paaløbende Renter tilbage; indtræffer det derimod efter det 50de Aar, kan han kun faa dem tilbage ved i 3 paa hinanden følgende Aar ikke at gjøre Indskud til en samlet Sum af 12 Kr. — altsaa først efter 3 Aars Forløb og endda kun under Forudsætning af, at hans samlede Indskud ikke udgjør 100 Kr. Det vil let ses, at de ovennævnte Bestemmelser, hvor hensigtsmæssige de end kunne være under almindelige Forhold, ikke passe i disse Undtagelsestilfælde; her behøves særegne Bestemmelser. Hvorfor skal overhovedet et Medlem miste Tilskudene fra det Offenlige, naar han f. Ex. ved en ulykkelig Begivenhed er bleven Invalid, og af den Grund ikke længere kan vedblive at

*) For hvert Medlem føres der særlig Konto for Indskud og Tilskud.

gjøre Indskud? Det er neppe rigtigt, thi selv om Arbejdsgiverens Erstatningsforpligtelse i Forvejen var fastslaaet ved Lov, vil der dog være mange Tilfælde, hvor der ikke kan blive Tale om en saadan. Jeg ser ikke rettere end, at Anstaltens Bestyrelse i dette Tilfælde bør kunne give Vedkommende Adgang til at tiltræde Hævningen af Livrenten før det som Regel fastsatte Tidspunkt, hvts man ikke ubetinget vil tilstaa ham det som en Ret. Det samme gjælder, naar en kronisk Sygdom helt eller tildels har berøvet et Medlem hans Arbejdsfærlighed; dog ville Mange under saadanne Omstændigheder vel foretrække at udtage deres Indskud, selv om Tilskudene herved gaa tabt. Naar nemlig en Mand er angrebet af en kronisk Lidelse, der efter menneskelig Beregning kun tilsteder ham et eller to Leveaar, er han naturligvis bedre tjent med at faa en større Sum udbetalt en Gang for alle, end med en lille Livrente. For disse Tilfældes Skyld maatte da Bestyrelsen kunne lette Adgangen til at erholde Indskudene tilbagebetalte efter det 50de Aar, thi her er det ikke tilstrækkeligt at henvise den Paagjældende til foreløbigt at søge Laan paa den paa hans Indskudskonto staaende Sum.

Ved de øvrige Punkter i Flertallets Forslag finder jeg ingen Anledning til at dvæle, da jeg for mit Vedkommende ikke ser, at der kan indvendes noget væsentligt mod dem, naar først Principet om Tilskud fra det Offenlige er slaaet fast. Derimod skal jeg med et Par Ord berøre den Bestemmelse, som et Medlem af Flertallet (Jensen) foreslaar føjet til Forslaget, og hvis Vedtagelse vilde have til Følge, at det førstnævnte Mindretal subsidiært kunde tiltræde det. Den gaar ud paa, at »Medlem af Forsørgelsesanstalten skal være enhver Mand og Kvinde i Alderen

mellem det fyldte 15de og 20de Aar, der indtager en Stilling som Tyende, Haandværkslærling eller Fabrikarbejder. Vedkommende Husbond, Mester eller Fabrikejer skal for disse tvungne Medlemmer udrede et Indskud af mindst 2 Øre daglig. Det er altsaa en Art Skole, hvor man søger at gjøre den vordende Arbejderbefolkning fortrolig med Tanken om at skabe sig en Alderdomsforsørgelse. Vil man have Tvang, kan den ikke godt være lempeligere. Blandt andet kan der da her ikke indvendes, at man gjennem Tvangen muligt kommer til at paalægge uoverkommelige Ofre, thi for Tyendets og Fabrikarbejdernes Vedkommende gjælder det i den Alder vel som Regel, at de tvungne Indskud uden nogetsomhelst Savn kunne overføres fra de Paagjældendes Luxuskonto. Snarere kunde man for Haandværkslærlingenes Vedkommende henvise til, at det for mange af disse aldeles ikke vil blive nogen Skole i Forsynlighed, hvad der jo er Tanken. Ved flere Haandværk er det, som bekjendt, udenfor de større Byer Sædvane, at Lærlingen ingen Pengeløn faar i sin Læretid; det bliver altsaa Mesteren, der maa betale Indskudene af sin egen Lomme, men herved bortfalder for Lærlingen det Opdragende i Foranstaltningen. Men jeg skal iøvrigt ikke komme nærmere ind paa denne, da enhver Form af Tvang, selv den lempeligste, forekommer mig at være et forhastet Skridt, saalænge indtil det evident er godtgjort, at Frivilligheden ikke kan magte Selvhjælpen, hverken den rene eller den delvise. Før det kan ligge klart for Dagen, maa der imidlertid saavel fra Privates som fra det Offenliges Side være gjort langt større Anstrengelser, end der hidtil er gjort, for at vække Arbejderne, for at bringe dem til af egen Drift at se ud

mod Fremtiden og i Tide forberede sig paa at imødegaa dens Krav.

II. Spare- og Laanekasser for Arbejdere.

Det er en Form af gjensidig Hjælpeforening, som just ikke kan smigre sig med at have Kommissionens Bifald i nogen synderlig Grad. Ikke saaledes forstaaet, som om denne ikke skulde ønske, at Arbejderne traadte i Forbindelse med Sparekasser, tvertimod vil den gjøre dem Adgangen hertil saa let som muligt, men Sparekassen maa kun ikke optræde som Laangiver overfor Arbejderne, thi den Form af Pengenes Anbringelse bliver let usikker. Kommissionen udtaler rigtignok ikke dette med saa rene Ord her, som hvor Talen er om Sygekassernes Kapitaler, men det ligger dog i dens Tankegang, naar den fremhæver, at det neppe kan anses for ønskeligt, om der oprettedes en stor Mængde smaa og ubetydelige Sparekasser, men anser det for tilstrækkeligt, naar der findes et stort Antal Kontorer, hvor Ind- og Udbetalinger kunne finde Sted — der henvises i saa Henseende til Postkontorerne og de regnskabsførende Postexpeditioner, hvad enten nu disse optræde som Agenter for enkelte større af Staten anerkjendte Sparekasser eller for en selvstændig af Staten bestyret Postsparekasse. Ved en saadan Ordning vilde Pengene nemlig neppe finde Vej tilbage til Smaafolk i Form af kortvarige Laan, medens det derimod er den naturligste Anbringelse for dem, naar de ere spredte over en stor Mængde smaa Arbejdersparekasser. Kommissionens reservede Stilling overfor disse, dens Frygt for at Smaafolks Sparepenge ikke skulle være sikkert nok anbragte i dem, staar vel i Forbindelse med de Misligheder i forskjellige Retninger, som de senere

Aar have aabenbaret paa Spareinstitutionens Omraade. Hvor naturligt det end kan være, at disse have fremkaldt en vis Ængstelse og et dermed følgende Krav paa Re-formering af denne Institution, var det dog vel muligt, at Ængstelsen atter igjen kunde føre lidt for vidt. Det forekommer den mig at gjøre, naar man nu pludselig vil have Opsparingen i de lavere Samfundslag, saavidt muligt, stærkt centraliseret, og derfor, skjønt jeg meget vel véd, at det for Tiden er et kjættersk Standpunkt at indtage, benytter jeg Lejligheden til at lægge et Ord ind for de smaa Sparekasser, eller rettere for den Form af dem, der væsenligt er beregnet paa at træde i Forhold til Arbejderklassen, modtagende dens Penge og atter igjen anbringende dem hos den.

Selvfølgeligt vil Ingen paastaa, at smaa Laan paa kort Tid til Arbejdere og Ligestillede nødvendigvis maa være en usikker Anbringelse af Penge. At den kan være det, er klart nok, ligesom enhver anden Anbringelse af Penge, der ikke sker under visse Kvaliteter, men den behøver ikke at være det, og mindst da ved Sparekasser med en snævert begrænset Virksomhedskreds, hvor det nødvendige Personalkjendskab let kan være tilstede hos Bestyrelsen. Naar Udlaanet her kun finder Sted til Sparerne selv, mod to Mænds Selvskyldnerkavtion, paa kort Tid ($\frac{1}{2}$ —1 Aar) og med bestemte Afdrag, kan man temmelig let sikre sig, i hvilken Henseende det ikke har mindst at sige, at det er Arbejderes Penge, som Arbejderen laaner. Skjønt et enkelt Exempel kun har ringe, for ikke at sige aldeles ingen Betydning, kan jeg dog ikke nægte mig at anføre et fra By og et fra Land. Den lille Arbejdersparekasse her i Byen (Hobro), ved hvilken jeg fungerer som Revisor, og som i de sidste 3 Aar har

udlaant c. 15 000 Kr. til sine Medlemmer i Summer paa 20—200 Kr., har i den Tid ikke tabt en Øre og ikke haft Rettens Hjælp nødvendig til at inddrive en Øre. Ganske paa samme Maade forholder det sig med en Landsparekasse her i Nærheden (Store Brønnum), der i Løbet af 9 Aar har udlaant over 40 000 Kr. næsten udelukkende til Husmænd og Indsiddere; heller ikke den har lidt det mindste Tab, ligesaa lidt som nogen af Laantagernes Kavtionister. Naar Laanrenten er sat 1 pCt. højere end Sparerenten og det Reservefond, der herved tilvejebringes, ydermere styrkes enten ved at ethvert Medlem af Spare- og Laanekassen forpligtes til at indskyde et vist lille Beløb i Reservefonden, eller ved at der af Andre indbetales en Garantikapital; naar Revisionen er mere end en Form-sag, saa at Kassen intet Tab lider ved uordenlig Regnskabsføring eller Svig; naar en tilstrækkelig Del af Kapitalen holdes tilbage til Forrentning i en større Sparekasse, for at de løbende Krav altid kunne imødegaas — da behøver man neppe at ængste sig for de indskudte Sparepenge. Man vil maaske indvende, at selv om Alt kan gaa godt under en fornuftig og omhyggelig Bestyrelse, saa ligger Faren netop i, at man ikke er sikker paa, overalt at have en saadan. Ja! her vender jeg atter tilbage til mit «præterea censeo». Naar blot de, der staa udenfor Arbejderklassen, vilde støtte denne med at indrette og tage Del i Bestyrelsen af denne som de andre Former af Selvhjælpsforeninger, vil Faren herfor neppe være stor, især naar hertil kom et Tilsyn fra Regeringens Side med hele Spareinstitutionen.

Dog skal det naturligvis indrømmes, at det er vanskeligere at faa mange smaa Sparekasser solidt bestyrede end nogle faa store, og det bliver derfor nødvendigt at

undersøge, om de kunne byde nogen Fordel, der er istand til at opveje denne Ulempe. Jeg forudsætter som givet, at Udlaan af smaa Summer paa kort Tid, skjønt de jo godt kunde finde Sted, selv om Spareinstitutionen var stærkt centraliseret, dog sikrest udgaa fra lokale Sparekasser med en snæver Virkekreds, og Spørgsmaalet bliver altsaa, om saadanne Laan have nogen virkelig Betydning for Smaakaarsfolk. I saa Henseende kan der vel henvises til den rige Udvikling af de Schultze-Delitzsche Almuebanker i Tyskland, thi i Principet ere disse ikke andet end Spare- og Laanekasser for Smaafolk. Det er ogsaa klart nok, at det for smaa Haandværksmestre maa være et stort Gode, om de have let Adgang til, for billig Rente at erholde Kapital til Indkjøb af Raamateriale, saa at de kunne benytte det for Indkjøbet gunstigste Tidspunkt. Ligeledes kan et Laan jo tidt tjene smaa Næringsdrivende, ja selv egenlige Arbejdere, til et billigt Indkjøb, dog ligger for de sidste vel Hovedvægten paa, at de herved kunne hjælpes ud af en Klatgjæld, naar de ved uheldige Omstændigheder eller trykkede Tider ere komne noget i Baghaanden. Den Velgjerning, der herved kan vises Arbejderen, maa ikke vurderes for ringe, thi der er noget i det Raisonnement, man tidt hører af deres Mund, at «naar en Mand har faaet en samlet Sum fra en Sparekasse mod bestemte Afdrag, da véd han, at disse skulle betales og saa blive de betalte; ved de mange smaa Gjældsposter rundt omkring frembyder Betalingen sig derimod ikke som en paatrængende Nødvendighed til bestemt Tid, og den driver derfor ofte hen.» Paa Landet er det navnlig ved at hjælpe ubemidlede Husmænd til Indkjøb af Sædekorn, til Skiften af Kreatur osv., at Laanene kunne gjøre Nytte, ligesom i det Hele ved at bringe

Smaafolk ud af en foreløbig Forlegenhed. Ligesaa meget disse Sparekasser kunne gavne ved at støtte Folk, der fortjene Kredit, ligesaa meget kunne de imidlertid skade ved at tage Folk under Armene, der kun misbruge Hjælpen, aldeles bortset fra, om ogsaa Kassen intet Tab lider derved. Men dersom jeg tør slutte fra den Sparekasse, med hvis Forhold jeg er bekjendt, da vil man selv hos Arbejdere, naar de sidde i Bestyrelsen for en saadan, kunne finde baade Evnen og Viljen til at anvende den rette Kritik.

Der kunde maaske indvendes, at det for en Sparekasses Vedkommende ikke kommer an paa, om den ved Anbringelsen af sine Penge gjør Smaafolk mere eller mindre Gavn, eftersom det aldeles ikke er dens Formaal at virke som filantropisk Institution gennem sine Udlaan. Men selv om dette indrømmes, har dog denne Form af Sparekasser i alt Fald det Fortrin, at de lettere, end det f. Ex. vilde være for en Postsparekasse, kunne knytte til sig en Arbejderbefolkning, hvis Sans for Sparsommelighed ikke er mere udviklet, end Tilfældet er med vor. Overfor en saadan har det saaledes ikke saa lidt at sige, hvor lavt Minimumsgrænsen for Indskudene er sat, thi kunne Spareskillingerne først indsættes, naar de have naaet en rund Sum, glide de inden den Tid let bort mellem Fingrene. Ved en Postsparekasse her i Landet vilde Minimum neppe blive sat under 1 Kr., hvad der jo nogenlunde vilde svare til det i England, Belgien og andre Lande fastsatte; ved Arbejdersparekassen kan og bør man derimod gaa langt længere ned. I de mig bekjendte er Minimum sat fra 8—16—33 Øre (det sidste i en Landsparekasse). Hvor den er knyttet til en Arbejderforening med andre sideordnede Formaal, som Tilfældet er i flere

Byer, er desuden hvert Medlem af Foreningen forpligtet til ugenligt at indskyde et vist Minimum, forskjelligt i Sommer- og Vintermaanederne, og disse Øre afhentes af Foreningens Bud — hvilket Fortrin der ligger i en saadan frivilligt paatagen Tvang, behøver ikke at paa-vises. Ogsaa paa Landet lod Sagen sig ordne paa denne Maade, omend med mere Besvær, idet der behøvedes flere, i saa Tilfælde ulønnede, Opkrævere af det tvungne ugenlige Indskud.

Det lader sig vel altsaa ikke benegte, at der kan være Fordele ved disse smaa Sparekasser, naar kun Sikkerheden for Sparerne er god. I saa Henseende gaar Opinionen imidlertid for Tiden dem imod. Men det er neppe ubilligt, om det forlanges, at deres Upaalidelighed godtgjøres ved Kjendsgjærninger og ikke ved Henvisning til, at Sandsynligheden taler for, at de maa være det, thi som det franske Ordspil siger: «le vrai n'est pas toujours le vraisemblable». Kan man godtgjøre, at de virkelig have vist sig upaalidelige, ja lad dem saa falde; kan man det ikke, var det da ikke rettere at støtte dem ved at bringe de bedre Stillede til at ofre dem lidt Tid og Kræfter?
